

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

แนวทางส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทฤษฎีใหม่ในบริบทเมืองและชนบท

ศศิธร เจตานนท์¹, เบลุจพร แยมจำเมือง², ขวัญข้าว พูนเพิ่ม³

^{1, 2, 3} สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ สังกัด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Email : sasitorn.ch@ssru.ac.th, s.chetanont@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลสำเร็จในการทำเกษตรพอเพียง เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตเมืองและชนบท โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบข้อมูล และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า

จุดเริ่มต้น : แนวคิดหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข หรือแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9

โดยในทุกพื้นที่ที่ได้ทำการสัมภาษณ์ ได้มีการนำแนวคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาปรับใช้ในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการและการดำเนินการ ซึ่งมีข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยหลักที่จะส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรแบบเดิม ให้เป็นแนวทางการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีทั้งหมด 8 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ 1 อาชีพดั้งเดิมที่เลี้ยงตัวเองได้ ปัจจัยที่ 2 มีการเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้อยู่เสมอ ปัจจัยที่ 3 รู้จักการให้และการแบ่งปัน ปัจจัยที่ 4 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unity) ปัจจัยที่ 5 สร้างจิตสำนึกที่ดีกับชุมชนดั้งเดิม สอนให้ชุมชนอยู่ได้ เพื่อพึ่งพาตัวเองให้มากที่สุด ปัจจัยที่ 6 ระบบการบริหารจัดการ ปัจจัยที่ 7 การตลาดและการสื่อสารการตลาด และปัจจัยที่ 8 การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ หรือภาคเอกชน ส่วนแนวทางส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตเมืองและชนบท ผู้วิจัยได้สรุปเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ 1. สำหรับชุมชนหรือพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2. สำหรับภาครัฐและเอกชน และ 3. สำหรับนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ : ทฤษฎีใหม่, การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ชนบทและเมือง

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

Guidelines for promoting agricultural tourism management of new theories in urban and rural context

Sasitorn Chetanont¹, Benjaporn Yaemjamuang², Kwankhao Poonper³

^{1,2,3}Branch Tourism Industry and Hospitality Management Program, Department Faculty of Humanities and Social Sciences ,
Suan Sunandha Rajabhat University
Email : sasitorn.ch@ssru.ac.th, s.chetanont@gmail.com

Abstract

This research was to study approaches to investigate factors and conditions affecting achievement to sufficiency agriculture, and to find out approaches to promote the agro-tourism management in urban and rural areas. The mixed method research was applied between qualitative research and Content Analysis to verify the data.

The result on concepts and factors affecting these places to become sustainable agro-tourism attractions showed that

Origin : Three core principles with two accompanying conditions or sufficiency economy philosophy initiated by HisMajesty King Bhumibol Adulyadej, King Rama IX.

The interview was conducted in every area and the three core principles with two accompanying conditions were applied to determine approaches for management and operation. The researcher found the conclusion on eight major factors affecting the development traditional agriculture into the agricultural approaches for sustainable tourism: firstly, traditional occupation to make their living; secondly, consistence of learning and developing body of knowledge; thirdly, giving and sharing; fourthly, unity; fifthly, community existence by minimization of government dependency; sixthly, System Management; seventhly, Communication Marketing; and lastly, Support by Government and Private Sector. As for the guidelines for promoting agricultural tourism management in urban and rural areas. The researcher found the conclusion on Three major the ways : firstly, For Communities or agricultural tourism areas; secondly, For Government and Private Sector; and lastly, For Tourist.

Keywords : The new theory, Agro-Tourism , urban and rural

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานแนวทางการพัฒนาประเทศ นับตั้งแต่ปีพ.ศ.2496 ที่มุ่งเน้นการสร้างพื้นฐานที่มั่นคง โดยให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความพออยู่พอกินพอใช้ เป็นเบื้องต้นและเป็นขั้นเป็นตอน นับจากวันนั้นถึงวันนี้ เป็นเวลากว่า 60 ปีแล้ว และเมื่อประเทศไทยประสบวิกฤติทางเศรษฐกิจเมื่อปีพ.ศ. 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน เรื่อง “เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน” ต่อมาเรียกว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม (ความซื่อสัตย์ สุจริต) เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” (กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง สำนักศึกษาและขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ, 2559) ในปีพ.ศ.2544 รัฐบาลสนับสนุนการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทางเลือกและเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการผลิตสินค้าด้านการเกษตรอินทรีย์ และประกาศให้เกษตรอินทรีย์เป็นวาระแห่งชาติเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างโอกาสให้ไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย พร้อมรองรับการเป็นครัวโลกในอนาคต ในสภาวะปัจจุบัน เรื่องราวของเกษตรพอเพียงได้รับการตอบรับอย่างกว้างขวาง และเกิดขึ้นเกือบทั่วประเทศ ทั้งเขตภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ ทั้งในเขตเมืองและชนบท และเพื่อเพิ่มมูลค่าจากฐานองค์ความรู้ ก็ได้มีหลายชุมชนนำเอา การท่องเที่ยวมาใช้สร้างรายได้เพิ่มขึ้นในชุมชน จนเกิดเป็นกระแสการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือ Agro-Tourism อย่างไรก็ดีตามการต่อยอดองค์ความรู้ที่นำไปสู่รายได้เพื่อการท่องเที่ยวทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชนบทเป็นที่รู้จักได้ง่ายกว่าในเขตเมือง เนื่องจากเขตเมืองมีความเจริญและสามารถเข้าถึงความสะดวกต่างๆ ได้ง่าย หรืออาจเป็นไปได้ที่มองว่าการเกษตรในพื้นที่ต่างจังหวัดมากกว่า ซึ่งให้เห็นในเวทีเสวนาเชิงปฏิบัติการ TSDF –TRF SUSTAINABILITY FORUM 1/2018 เมื่อวันที่ 28 – 30 มิถุนายน 2561 ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติ โรงแรมเชียงใหม่ แกรนด์วิว หัวข้อ พื้นที่ชนบทไทย โอกาสและความท้าทายของนักวิจัยรุ่นใหม่ ได้เน้นย้ำให้นักวิจัยรุ่นใหม่เข้าศึกษาและลงพื้นที่ในเขตชนบทเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาทั้ง “เมือง” และ “ชนบท” ควบคู่กันไปภายใต้บริบทที่แตกต่างกันทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม การทำเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เพียงแต่เพื่อให้ชาวบ้าน เกษตรกร และชุมชนเกิดความพอกิน พอใช้เท่านั้น หากแต่ยังสามารถต่อยอดเป็นองค์ความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนให้กับเยาวชน หรือผู้ที่สนใจศึกษาด้วย การจัดการรูปแบบที่เป็นฐานองค์ความรู้จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบการจัดการที่ทันสมัยและตรงกับความต้องการของผู้ที่สนใจหรือนักท่องเที่ยวเช่นกัน งานวิจัยนี้จึงมีความสนใจศึกษาปัจจัย เงื่อนไขที่ส่งผลสำเร็จในการจัดการเกษตรพอเพียงภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตเมืองและชนบท ซึ่งสามารถชี้แนะแนวทางให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่วิจัยได้อย่างถูกต้อง สามารถนำไปประยุกต์กับอาชีพให้มีคุณภาพมากขึ้นและเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในชุมชนเกษตรพอเพียงให้ดียิ่งขึ้น โดยเน้นพื้นที่วิจัยที่ชุมชนที่ทำเกษตรพอเพียงในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลสำเร็จในการทำเกษตรพอเพียง
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตเมืองและชนบท

การทบทวนวรรณกรรม

ลักษณะสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทสภาพแวดล้อม บริบทของสังคมโลก จึงมีทั้งสังคมชนบท สังคมเมืองและสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า ชนบทและเมืองว่า “ชนบท” หมายถึง บ้านนอก, เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป ส่วน “เมือง” หมายถึง เขตซึ่งเคยเป็นเมืองสำคัญในระดับจังหวัด เป็นที่ชุมนุมและเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด ซึ่งในครั้งก่อนถ้าเป็นเมืองใหญ่ หมายถึงเขตภายในกำแพงเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

ทัศนาศาสตร์ ได้ศึกษาเรื่องบริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท พบว่า สภาพสังคมเดิมเป็นสังคมชนบท (Rural Society) มีอาณาบริเวณที่อยู่นอกเขตเมือง ชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ กิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการเกษตร จึงมีอาชีพทางการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประมง ส่วนสังคมเมือง (Urban Society) เป็นศูนย์กลางความเจริญต่าง ๆ เขตเมืองสำหรับประเทศไทยหมายถึง กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยาและเขตเทศบาล ประกอบอาชีพหลากหลาย ส่วนสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท (Semi-Urban, Semi-Rural Society) เป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นเมืองกับชนบท แยกชุมชนเป็น 2 ลักษณะ คือ ชุมชนดั้งเดิมที่คงวิถีชนบทแต่อยู่ติดกับเมือง กับชุมชนใหม่ที่ดำเนินชีวิตตามแบบสังคมเมือง (ทัศนาศาสตร์, 2558)

เขตชานเมือง (suburban area) คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ประชากรศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่าหมายถึง พื้นที่บริเวณรอบนอกของเมืองหรือนคร ซึ่งประชากรยังอยู่อาศัยกันไม่หนาแน่นเหมือนในเขตเมือง แต่ก็หนาแน่นกว่าเขตชนบท (rural area) ที่อยู่ไกลออกไป เขตชานเมืองอาจเป็นที่อยู่อาศัยของคนทำงานในเมือง และเดินทางเข้าเมืองแบบไปเช้าเย็นกลับ ชานเมืองมักเป็นทิศทางที่เมืองจะขยายตัวออกไปจากเมือง เมื่อคนไปอยู่อาศัยกันมากขึ้นก็กลายเป็นเมืองในเวลาต่อมา จึงอาจเรียกว่าพื้นที่ชานเมืองเป็นลำดับขั้นตอนของกระบวนการนคราภิวัตน์ก็ได้ (จินดารัตน์ โปธิ์นอก, 2552)

ในงานวิจัยครั้งนี้ได้เลือกศึกษาในพื้นที่ทั้งความเป็นสังคมชนบทและสังคมเมือง โดยแบ่งกลุ่มพื้นที่เกษตรที่ตั้งในเขตชนบทได้แก่ ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ (บ้านศาลาดิน) จ.นครปฐม, อ่างน้ำจืด จ.นครนายก, ฟาร์มเห็ดครูพวงค์-อนันต์ จ.อ่างทอง, ปันฟ้าฟาร์ม จ.ปทุมธานี และโครงการลูกพระดาบส จ.สมุทรปราการ ส่วนกลุ่มพื้นที่เกษตรในเขตเมืองได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตรแสงตะวัน, ดวงตะวันบ้านสวน, ResQ ฟาร์ม และเฟรชวิลล์ ฟาร์ม อย่างไรก็ตามจากการศึกษาในพื้นที่ทั้ง 9 แห่งนี้ พบว่า ไม่ว่าจะเป็สังคมแบบใด ได้ยึดมั่นในหลักธรรมเศรษฐกิจพอเพียง หรือทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เป็นหลักคิดที่ใช้สำหรับการบริหารพื้นที่ของตนเองทั้งสิ้น คำว่า “ทฤษฎีใหม่” คือ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เด่นชัดที่สุด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรินี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มักประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติและปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานเกษตร ให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้ โดยไม่ต้องรื้อถอนและยกลำบักนึ่ง โดยหลักการและแนวทางสำคัญเป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ ชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงเห็นได้ว่าประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ช่วยให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้ตามหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2560)

และเพื่อให้เกษตรกร ชุมชน ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากรายได้หลักในการประกอบอาชีพ ซึ่งเกษตรกรสามารถสร้างมูลค่าของผลผลิตของตนเองได้ อาทิ การให้อำนาจความรู้จากการทำเกษตรพอเพียงกับนักท่องเที่ยว หรือ การเปิดสวนเกษตรของตนเองให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism) ตามการส่งเสริมของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อเจาะกลุ่มการท่องเที่ยวชนบท มุ่งเป้าขยายสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทั้งระบบในปี พ.ศ.2563 (เนชั่นออนไลน์, 2562) ทั้งนี้มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาถึงแนวทางการพัฒนา ส่งเสริมพื้นที่เกษตรไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อาทิเช่น

จุฑามาศ มีชัย ศึกษาการพัฒนาพื้นที่เกษตรไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศึกษากรณี : พื้นที่เกษตรตำบลตะพง อำเภอมะเอนก จังหวัดระยองพบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งเน้นการสร้างรายได้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตถึงปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นประกอบกับการขาดความร่วมมือของประชาชน อาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน บทความวิจัยเรื่องนี้ได้สะท้อนผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาพื้นที่เกษตรไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยใช้กรณีของพื้นที่เกษตรตำบลตะพง ที่ยังคงรักษาสภาพความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนน้อย แต่ประเด็นที่เกี่ยวกับอาชีพและแหล่งรายได้ของประชาชนโดยส่วนใหญ่ในพื้นที่ คือ การทำเกษตร ซึ่งทำให้เกิดความตระหนักรู้ในการรักษาสภาพแวดล้อมเดิมเอาไว้ อย่างไรก็ตามปัญหาที่พบเห็น คือ การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการมากกว่าที่จะเป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณนักท่องเที่ยว (จุฑามาศ มีชัย, 2557)

สอดคล้องกับรัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อความยั่งยืน : โครงการหลวงปางตะ พบว่า แนวทางการพัฒนาเมืองค้ประกอบหลายอย่างที่นำไปสู่ความสำเร็จ นั่นคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านประโยชน์ต่อท้องถิ่น ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการองค์การการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านการสร้างเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ด้านการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการท่องเที่ยวในชุมชน โดยแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน ควรมุ่งเน้น 1.) ต้องจัดในรูปแบบของกิจกรรมชุมชน การบริหารงานต้องมีความโปร่งใส มีกฎเกณฑ์ ระเบียบที่ยอมรับและรับรู้กันโดยทั่ว สามารถตรวจสอบได้ มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารเป็นระยะเพื่อไม่ให้เกิดการผูกขาดอำนาจ 2.) พัฒนารูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนให้เหมาะสม โดยส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลาย หาเอกลักษณ์หรือ จุดเด่นของชุมชน รูปแบบเชิงเกษตรเฉพาะตัวให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างความแตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3.) แสวงหาโอกาสในการขยายตลาดเพื่อเพิ่มรายได้ โดยเฉพาะตลาดในประเทศและขยายเครือข่ายการตลาดจากตลาดในประเทศและต่างประเทศ (รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร, 2558)

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ขณะที่งานวิจัยในประเด็นพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยว่าควรจัดตั้งศูนย์บริการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เป็นแหล่งซื้อสินค้าเกษตร/ผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มูลเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ ต้องการพักผ่อนหย่อนใจ คลายความเครียด ความสวยงามของสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ การดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงาม ความเหมาะสมของสภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวเคยท่องเที่ยวเชิงเกษตรรวมครั้งนี้ด้วย จำนวน 4 ครั้ง โดยในแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1,500 บาท โดยเดินทางแบบเข้าไป-เย็นกลับ มากกว่านักท่องเที่ยวพักค้างแรม โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยวพักค้างแรม จำนวน 1 คืน ชอบการท่องเที่ยวรูปแบบสวนผลไม้ รองลงมา คือ รูปแบบเกษตรแบบผสมผสาน และรูปแบบไม้ดอกไม้ประดับ ตามลำดับ (พิมพา หิริญกิตติ ,อุดม สายะพันธุ์, เกยูร ไยบัวกลิ่น, สุพรรณิ อินทร์แก้ว, สมชาย หิริญกิตติ, 2557)

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลสำเร็จในการทำเกษตรพอเพียง และวิเคราะห์หาแนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตเมืองและชนบท โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบข้อมูล และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) รายละเอียดของวิธีดำเนินงานวิจัยดังนี้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ เกษตรกร กลุ่มที่สอง คือ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มที่สาม คือ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง โดยสร้างจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล สังคม วัฒนธรรม ส่วนที่ 2 เป็นคำถามด้านปัจจัย เงื่อนไข ในการทำเกษตรพอเพียง ส่วนที่ 3 รูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตเมืองและชนบท

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในส่วนที่เป็นงานวิจัยเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยได้วางแผนในการศึกษาชุมชนตั้งแต่จุดเริ่มต้นการเข้ามาทำเกษตรพอเพียงทั้งในเขตเมืองและชนบท มีปัจจัยหรือเงื่อนไขอะไรบ้างในการทำให้การทำเกษตรพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ ตลอดจนการนำองค์ความรู้มาจัดการเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเปรียบเทียบภายใต้บริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันระหว่างความเป็นเมืองและชนบท ผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ สื่อโทรทัศน์ วิทยู สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และจากตำรา เอกสารงานวิจัย บทความวิชาการ บทความที่เกี่ยวข้อง และผู้วิจัยได้วางแผนในการศึกษาจากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
 วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เมื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์โดยวิธีจัดแบ่งหมวดหมู่ แล้วนำมาพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) และสรุปผลประเด็นคำถามที่สัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การลงพื้นที่สำรวจทั้ง 9 พื้นที่ ในเขตเมืองและชนบท ได้แก่

1. ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ (บ้านศาลาดิน) จ.นครปฐม
2. โครงการลูกพระดาบส โครงการส่วนพระองค์รัชกาลที่ 9 จังหวัดสมุทรปราการ
3. ปิ่นฟ้าฟาร์ม จังหวัดปทุมธานี
4. ศูนย์เรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตรแสงตะวัน เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร
5. ดวงตะวันบ้านสวน เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร
6. ResQ ฟาร์ม เขตบางชัน คลองสามวา กรุงเทพมหานคร
7. เฟรชวิลล์ ฟาร์ม (Fresh Ville Farm) รามคำแหง 118
8. อารังฟาร์ม จังหวัดนครนายก
9. ฟาร์มเห็ดครูพยนต์ – อนันต์ จังหวัดอ่างทอง

พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้สถานที่เหล่านี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรที่ยั่งยืน มีจุดเริ่มต้นโดยใช้แนวคิดหลัก 3 ท่วง 2 เงื่อนไข หรือแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ โดยมีการสรุปเหมือนทางสายกลาง

โดยในทุกพื้นที่ที่ได้ทำการสัมภาษณ์ ได้มีการนำแนวคิด 3 ท่วง 2 เงื่อนไข มาปรับใช้ในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการและการดำเนินการ ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบข้อสรุป เกี่ยวกับปัจจัยหลักที่จะส่งผลให้การพัฒนาการเกษตรแบบเดิม ให้เป็นแนวทางการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีทั้งหมด 8 ปัจจัยดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยที่ 1 อาชีพดั้งเดิมที่เลี้ยงตัวเองได้

การเลี้ยงตัวเอง หมายถึงอาชีพที่ทำนั้นต้องเป็นอาชีพดั้งเดิมที่สามารถเลี้ยงตนเองได้ เช่น การทำนาบัวที่ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ การมีความรู้หรือมีการพัฒนาความรู้ด้านการเกษตรจากฐานอาชีพเดิม หรือให้ผู้มี

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ความรู้ หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลหรือทำกิจกรรม เช่นเดียวกับดวงตะวัน บ้านสวน ที่มีการแบ่งแปลงนาและพื้นที่ให้กับชาวนาในละแวกนั้นได้เข้ามาปลูกข้าว ดูแลสวน หรือร่วมให้ความรู้กับผู้ที่เข้ามาทำกิจกรรม

2) ปัจจัยที่ 2 มีการเรียนรู้และพัฒนาองค์ความรู้อยู่เสมอ

การเรียนรู้เพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน ต้องเกิดจากการเรียนรู้และการพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็น

2.1) **ทางด้านวิชาการ** ของปิ่นฟ้า ฟาร์ม ที่ผู้บริหารได้มีการเข้าร่วมอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับการเกษตรและพัฒนาการเกษตร จนเกิดแนวคิดเกี่ยวกับการร้านค้าเพื่อรับฝากขายและแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ทางเกษตรของปิ่นฟ้าฟาร์มในจังหวัดต่าง ๆ หรือการร่วมมือพัฒนาสูตรดินเพื่อการเพาะปลูกด้วยการทำวิจัยของศูนย์เรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตรแสงตะวัน

2.2 **ทางด้านนวัตกรรมทางการเกษตร** ของผู้นำชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ที่มีพื้นเพดั้งเดิมของที่บ้านเป็นชาวนาในพื้นที่ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ รายได้หลักในครอบครัวมาจากการค้าข้าว แต่หลังจากได้รับการอบรมแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ก็ได้มีการนำผลผลิตของครอบครัว ไปพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นข้าวแต่นอบแห้ง ซึ่งทำให้ผลผลิตได้รับการเพิ่มมูลค่า จะมีรายได้กลับคืนสู่ครอบครัวมากขึ้นกว่าเดิมหรือศูนย์เรียนรู้ท่องเที่ยวเชิงเกษตรแสงตะวัน ที่มีการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเช่นคณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ได้ทำการคิดค้นและพัฒนาดินที่ใช้ในการเพาะปลูก ด้วยการใช้กระบวนการทางการวิจัย เพื่อให้ได้ดินที่มีแร่ธาตุ สารอาหารที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกอย่างดีเยี่ยม

3) ปัจจัยที่ 3 รู้จักการให้และการแบ่งปัน

การทำกรเกษตรจากเดิมให้เป็นเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจำเป็นอย่างมากที่จะต้องนึกถึงในเรื่องของการให้และการแบ่งปัน ทั้งในด้านความรู้ การเป็นอยู่ การอยู่อาศัย เพื่อให้ชุมชนหรือผู้ที่มีชีวิตเกี่ยวข้องเกี่ยวพันกับชุมชนได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นั้นหมายถึงการแบ่งปันบทเรียนสู่สาธารณะ ยกตัวอย่างเช่นการจ้างงานเด็กนักเรียนในพื้นที่ให้มาทำงานในวันหยุด หรือปิดภาคเรียนฤดูร้อนเพื่อให้มีเงิน มีรายได้ไปใช้เลี้ยงตนเองระหว่างการศึกษา การเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดฝึกอบรมทางวิชาชีพเช่น การอบรมวิชาชีพเกี่ยวกับการทำอาหารด้วยผลผลิตทางการเกษตรระยะสั้น หรือการฝึกอบรมวิชาชีพช่างไม้ ที่เป็นหลักสูตรแบบระยะยาวของโครงการลูกพระดาบส จ.สมุทรปราการ

4) ปัจจัยที่ 4 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unity)

ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากกับการสร้างและผลักดันการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง โดยการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถทำได้ทั้งในรูปแบบของคนในชุมชนกับสถานที่ดั้งเดิม

4.1) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างคนในชุมชน ยกตัวอย่างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ที่ชุมชน ผู้นำชุมชน ชาวบ้านมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและช่วยกันพัฒนาพื้นที่ของตนเองในรูปแบบชุมชนเข้มแข็ง นั่นคือการไม่ยอมพึ่งพารัฐ ไม่รับเงินสนับสนุน และไม่ยอมให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งฟอกเงินของภาครัฐ ทำให้รัฐไม่สามารถเข้ามามีอำนาจต่อรองกับชุมชนได้

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

4.2) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างสถานที่กับชุมชนดั้งเดิม ยกตัวอย่างดวงตะวัน บ้านสวน ที่เจ้าของมีที่ดินที่ใช้พัฒนา และทำกิจกรรมทางการเกษตรได้แต่ไม่มีความรู้ทางด้านเกษตรมากเท่ากับคนในพื้นที่ จึงได้เปิดโอกาสให้ชาวนา หรือเกษตรกรในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของดวงตะวันบ้านสวนในฐานะของพี่เลี้ยงแปลงเกษตร หรือผู้ดูแลพื้นที่ รวมถึงมีการไปมาหาสู่ เยี่ยมเยียน และทำกิจกรรมร่วมกันกับคนชุมชนเพื่อให้เกิดความรู้สึกลึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

5) ปัจจัยที่ 5 สอนให้ชุมชนอยู่ได้ เพื่อพึ่งพารัฐให้น้อยที่สุด

การผลักดันการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนอย่างเข้มแข็ง มีสิ่งสำคัญมากอีกเรื่องหนึ่งคือการสอนให้ชุมชนอยู่ได้โดยพึ่งพารัฐให้น้อยที่สุด ด้วยการฝึกให้เกษตรกรในพื้นที่หัดตั้งคำถาม หัดเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ที่สำคัญคือรักในผืนดินเดิม และวิถีชีวิตเดิมของตนเอง ยกตัวอย่างชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ที่ได้มีการฝึกให้คนในพื้นที่รู้จักบริหารจัดการชุมชนโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของตนเองเป็นสำคัญ ด้วยการออกกฎเกี่ยวกับการเข้าร่วมค้าขายในพื้นที่ว่าบุคคลที่จะมาเข้าร่วมขายในตลาดชุมชนคลองมหาสวัสดิ์นั้นนอกจากจะต้องเป็นคนในชุมชน เป็นคนไทยสัญชาติไทยแล้ว ผลผลิตที่นำมาวางขายจะต้องเป็นผลผลิตที่ได้มาจากบ้านของตนเอง ไม่ใช่ไปรับมาจากตลาดและนำมาวางขาย เป็นต้น

6) ปัจจัยที่ 6 ระบบการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน ต้องให้ความสำคัญในเรื่องของ

6.1) ระบบการบริหารจัดการพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่ของเรสคิว ฟาร์ม ที่มีสัดส่วนการจัดวาง การเพาะปลูก รวมถึงการบริหารจัดการน้ำ และอาคารฟาร์ม ที่ได้มีการวางแผนบริหารจัดการพื้นที่เป็นผังการเพาะปลูกก่อนเริ่มต้นโครงการ โดยวิธีการดังกล่าวฟาร์มท่องเที่ยวทางการเกษตรยุคใหม่ได้กล่าวตรงกันว่าเป็นสิ่งสำคัญ ที่ก่อนการเริ่มจัดการพื้นที่และวางระบบฟาร์มและการท่องเที่ยว เพราะเชื่อว่าหากมีการบริหารที่ดีพื้นที่ก็จะทำให้เกษตรแบบยั่งยืนเกิดขึ้นได้ เพราะหากไม่มีการวางแผนจัดการอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวและเยี่ยมชมพื้นที่เช่นเดียวกับที่อาคารฟาร์มได้พบเจอไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ

- การดึง ถอน เด็ดต้นไม้ ในแปลงเพาะปลูกโดยไม่ได้รับอนุญาต
- การฝ่าฝืนกฎในพื้นที่ซึ่งที่มีการแจ้งเตือน เช่น เรื่องสูบบุหรี่ การทิ้งขยะ หรือการส่งเสียงดัง
- การบุกรุกบริเวณแหล่งอยู่อาศัยของสัตว์ภายในบริเวณ

6.2) ระบบแนวคิดเรื่องนวัตกรรม การพัฒนาด้านแนวคิดโดยเฉพาะเรื่องการจัดการนวัตกรรม เป็นอีกหนึ่งเรื่องที่ว่าฟาร์มเกษตรยุคใหม่ ที่ต้องการสร้างพื้นที่ให้กลายเป็นเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ให้มีความสำคัญ ยกตัวอย่างเรสคิว ฟาร์ม ที่ได้มีการนำหลักการบริหารจัดการมาใช้ควบคู่กับหลักปรัชญาพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่จนสามารถเกิดเป็นแนวคิดเกษตรแนวใหม่ทั้งด้านการประดิษฐ์นวัตกรรมทางการเกษตรจากการนำของเหลือใช้มาสร้างเป็นอุปกรณ์ทำไฟฟ้า หรือนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาดัดแปลงใช้กับพื้นที่จนกลายเป็นเกษตรแนวใหม่ที่เสียค่าไฟเพียงศูนย์บาท

6.3) ระบบการจัดการด้านทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ พบว่านักท่องเที่ยวบางส่วนมักมีทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่าพื้นที่จะต้องมีความสวยงาม ถ้ารูปได้ทุกมุม และเมื่อจ่ายเงินเข้ามาท่องเที่ยวแล้ว จะทำอย่างไรก็ได้ เพราะถือว่าเป็นปัญหาของเจ้าของฟาร์มที่จะต้องทำการดูแลพื้นที่ให้มีความสวยงามอยู่เสมอ และไม่ได้คำนึงถึงว่าแท้จริงแล้วการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ท่องเที่ยวในรูปแบบของหน่วยงานภาครัฐอย่างอุทยาน หรือวนอุทยานทั่วประเทศ หรือหน่วยงานเอกชน ผู้เข้ามาเยี่ยมชมจะต้องปฏิบัติตัวเช่นเดียวกันคือต้องให้ความเคารพกับสถานที่ และปฏิบัติตามกฎที่เจ้าของพื้นที่ได้กำหนดไว้

7) ปัจจัยที่ 7 การตลาดและการสื่อสารการตลาด

จากการสัมภาษณ์ในกลุ่มของเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ผู้วิจัยได้ค้นพบความแตกต่างระหว่างการทำเกษตรแบบยั่งยืนในสองกลุ่มนี้ นั่นคือการให้ความสำคัญในเรื่องการตลาดและการสื่อสารการตลาด โดยเกษตรกรยุคใหม่มองว่า การตลาดและสื่อสารการตลาดจะช่วยให้คนทั่วไปรู้จักสินค้าผลิตภัณฑ์ และฟาร์มของเรามากขึ้น รวมถึงยังช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีกับตราสินค้า และฟาร์มได้อีกด้วย

8) ปัจจัยที่ 8 การให้การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ หรือภาคเอกชน

การสนับสนุนจากภาครัฐ หรือเอกชนเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจาก

- ภาครัฐ เช่นกระทรวง สถาบันการเกษตรหรือวิจัยทางการเกษตรเพื่อช่วยในเรื่องของ
  - การส่งเสริมการท่องเที่ยวและนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
  - การส่งเสริมการเรียนรู้ องค์ความรู้และพัฒนานวัตกรรมทางการเกษตรให้เกษตรกรไทย
  - การนำองค์ความรู้ด้านการเกษตรจากต่างประเทศเข้ามาพัฒนาด้านเกษตรในประเทศไทย
- ภาคเอกชน เช่นมหาวิทยาลัยทางการวิจัยผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น
  - การพัฒนาดินที่มีสารอาหารครบถ้วนในการเพาะปลูก เช่น ดินจากบ้านแสงตะวัน

สำหรับแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเขตเมืองและเขตชนบทนั้น ผู้วิจัยได้ค้นพบแนวทางที่น่าสนใจและมีประโยชน์ โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

แนวทางส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านชุมชนหรือพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1. การสร้างจุดเด่น จุดขายให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่าแท้จริงแล้วแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรส่วนใหญ่มีความพร้อมทั้งในเรื่องของศักยภาพในพื้นที่มากพอจะถ่ายทอดองค์ความรู้ และในแต่ละพื้นที่ล้วนมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน รวมถึงมีความพร้อมทางด้านการจัดสรรพื้นที่ การอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การบริการด้านข้อมูลและการต้อนรับนักท่องเที่ยว การนำเสนอเรื่องราวความเป็นมาเกี่ยวกับพื้นที่ของตนเอง แต่ยังคงขาดแนวความคิดทางด้านการสร้างจุดเด่นหรือผลิตภัณฑ์พื้นที่ของตนเองให้มีความโดดเด่นมากพอที่นักท่องเที่ยวจะให้ความสำคัญและเข้าใจถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างแท้จริง ดังนั้นการที่จะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีความโดดเด่นในสายตาของนักท่องเที่ยวขึ้นมาได้นั้น ทางเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวจำเป็นต้องร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนหรือสถานศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ มาร่วมสร้าง ผลิตภัณฑ์และสื่อสาร นำเสนอแหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อ อาทิเช่น สื่อประชาสัมพันธ์ภาครัฐ สื่อออนไลน์

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

2. สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยหากิจกรรมที่สามารถทำร่วมกัน เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนต่อพื้นที่ที่ตนเองอาศัยและประกอบอาชีพ เน้นสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน นำมาซึ่งประโยชน์ต่อท้องถิ่นและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

3. ด้านการพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการ เกษตรกรที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรควร ต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านการให้บริการท่องเที่ยวและการบริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวในเบื้องต้น โดยอาจ ฝึกเกษตรกรรุ่นใหม่ หรือบุตรหลานในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ปลูกฝังจิตสำนึกการเป็นเจ้าของบ้านที่ดี เพื่อ กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสามารถเกิดความรักต่อพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้

4. พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งควรมีรูปแบบบริหารจัดการองค์กรที่โปร่งใส มีกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบ แผนให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตาม และควรมีการเปลี่ยนผู้บริหารบ้างเท่าที่จำเป็น เพื่อลดการผูกขาดอำนาจใน การบริหารพื้นที่

5. ควรมีการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการตลาดการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว มีการใช้ Digital Marketing ผ่าน Social Media เพื่อเจาะกลุ่มลูกค้าใหม่, Video YouTube เพื่อการสาธิตสินค้า ผลิตภัณฑ์ หรือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว, websiteหรือApplication ที่ทันสมัย

6. สร้างศูนย์บริการให้ข้อมูล หรือศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตร หรือทำเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนซื้อขาย สินค้าเนื่องจากนักท่องเที่ยวบางส่วนยังไม่เคยมีความรู้ด้านนี้มาก่อน หรือมีความสนใจพิเศษจึงเลือกมา ท่องเที่ยว จัดเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน ในที่นี้จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเกษตรกรในพื้นที่ด้วย

แนวทางส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

1. การยกระดับเกษตรกรที่เชี่ยวชาญในฐานะปราชญ์การเกษตร ถึงแม้ว่าเกษตรกรบางรายจะไม่ได้จบ การศึกษาจากสถาบันการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ แต่ก็ยากที่จะปฏิเสธได้ว่าแท้จริงแล้วเกษตรกรเหล่านี้เป็นผู้ ที่มีความรู้ด้านการเกษตรอย่างแท้จริงและยังเป็นความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้ ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง การ เรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ของตนเองในเชิงลึก ความรู้ที่ได้มาจากการลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหา อย่างแท้จริง ดังนั้น เกษตรกรที่มีความรู้และความชำนาญด้านการเกษตร ควรได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ ด้านการเกษตร และควรได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐด้วยการเปิดโอกาสได้เรียนรู้นวัตกรรมด้านการเกษตร แนวใหม่จากต่างประเทศ การเป็น Smart Farmer โดยการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น Internet of Things (IoT) หรือ บริการ AgriTech

2. ควรให้การสนับสนุนภาคท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจังเช่น การสนับสนุนงบประมาณทางด้าน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หรือคิดค้นองค์ความรู้ใหม่ด้านเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวให้เป็นการเกษตรที่ได้ทั้ง ความรู้ด้านการเกษตรและการพักผ่อนอย่างแท้จริง

3. ควรมีเจ้าหน้าที่ทางด้านนวัตกรรมและการบริการ ทำหน้าที่ลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้ด้าน การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้กับการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรอย่างจริงจัง

4. ภาครัฐควรมีนโยบายผลักดันและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจัง มีการส่งเกษตรกรไป เรียนรู้ดูงานต่างประเทศ ให้ทุนการทดลองเพาะปลูกหรือเพาะพันธุ์เพื่อผลักดันให้อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่ เลี้ยงตนเองได้อย่างยั่งยืน

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

5. ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภาคต่าง ๆ หรือจัดงานท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นเวทีเสนอผลงานให้กับเกษตรกรต่าง ๆ ได้นำเสนอผลงานและผลผลิตของตนเอง เช่นงานเกษตร แฟร์, งานผลไม้ประจำจังหวัด, งานพรรณไม้งาม

6. จัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวหลักของจังหวัดแบบบูรณาการหรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง สามารถเดินทางได้ทุกฤดูกาล ตามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพยายามส่งเสริมการสร้างสรรค์เส้นทางท่องเที่ยวที่กระจายการเดินทางจากเมืองหลักเข้าสู่เมืองรองและชุมชน ภายใต้ 3 แนวคิดคือ 1. Additional คือ เส้นทางเมืองหลัก เชื่อม เมืองรอง 2. Brand New คือ เมืองรองศักยภาพ 3. Combined คือ เส้นทางเมืองรอง เชื่อม เมืองรอง (ดร.ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2562)

แนวทางส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับนักท่องเที่ยว

1. ควรเรียนรู้ถึงการท่องเที่ยวในแต่ละรูปแบบให้ดีกว่าก่อนเดินทางท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกฎ กติกา มารยาทที่ควรและไม่ควรกระทำ เพราะอย่าลืมว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา วิถีชีวิต อาชีพดั้งเดิมของแต่ละชุมชน ดังนั้นควรใส่ใจเรียนรู้และเคารพความเป็นท้องถิ่นก่อนเดินทางไปท่องเที่ยว

2. ให้ความเคารพกับสถานที่ และปฏิบัติตามกฎ ระเบียบที่เจ้าของพื้นที่ได้แนะนำไว้ ไม่ควรฝ่าฝืนข้อห้าม คำเตือน ในแต่ละพื้นที่ ๆ ได้กำหนดไว้ เช่น การดึง ถอน เด็ดต้นไม้ ในแปลงเพาะปลูกโดยไม่ได้รับอนุญาต การฝ่าฝืนกฎในพื้นที่ซึ่งมีการแจ้งเตือน เช่น เรื่องสูบบุหรี่ การทิ้งขยะ หรือการส่งเสียงดัง

3. ใส่ใจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมระหว่างท่องเที่ยวชมสวนเกษตร

บทสรุป

จากประเทศสู่ความเป็นเมือง จากความเป็นเมือง สร้างเป็นสังคมเมือง และสังคมชนบท ก่อเกิดความเจริญต่าง ๆ ดังนั้นไม่จำเป็นที่สังคมแบบใด สามารถพัฒนาในพื้นที่ได้ตามสภาพแวดล้อมนั้น สำหรับพื้นที่เกษตรกรรม นับเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบอาชีพ สามารถต่อยอดสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ ซึ่งไม่มีข้อจำกัดว่าต้องเป็นชุมชนชนบทเท่านั้น ในงานปาฐกถาเรื่องเกษตรในเมือง ความสำคัญ ความท้าทายสู่เป้าหมายเมืองยั่งยืน โดยผศ.ดร.ปิยะพงษ์ บุขบงก์ สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงเกษตรในเมืองมี 3 แบบ แบบแรกคือเกษตรในเมืองที่ Movement ในเรื่องการทำอาหาร ผลิตเพื่อบริโภคเอง เหลือค่อขาย แบบที่สองคือ ผู้ประกอบการเน้นการทำ CSA มีการทำ Block delivery ส่งผลผลิตถึงบ้าน มีการใช้แนวทาง smart farming ใช้เทคโนโลยีเข้ามาจัดการ Order Online ตลอดจนการติดต่อในระยะยาวกับผู้บริโภคและผู้ผลิต แบบที่สามคือ การใช้สวนผักคนเมืองเพื่อเป็นงานอดิเรก เป็นกิจกรรมสันถนาการ การพักผ่อนของคริวเรือน การทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ การเรียนรู้ของเด็ก เป็นต้น (ปิยะพงษ์ บุขบงก์, 2562) สำหรับฟาร์มท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้ศึกษาทั้ง 9 แห่งนี้ แต่ละแห่งมีจุดเด่นและความน่าสนใจที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เป็นชุมชนเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทางการจัดการระบบในภาพรวมและการเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เลี้ยงตนเองได้ อยู่แบบวิถีชาวบ้านแบบยั่งยืน ไม่พึ่งภาครัฐในการบริหารจัดการ เป็นชุมชนวิถีเกษตรดั้งเดิมที่มีการปรับตัว เรียนรู้และนำนวัตกรรมใหม่เข้ามาพัฒนา แปรรูปสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม มากขึ้นรวมถึงมีการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการสื่อสารเพื่อให้อัปเดตและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้ชุมชนอีกด้วย

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

โครงการลูกพระดาบส ตามพระราชดำริ จ.สมุทพรปราการ ถือเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เป็นรากฐานการต่อยอดด้านการเกษตรที่สามารถพัฒนาไปสู่การทำเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้อย่างสมบูรณ์แบบ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีครบทั้งในเรื่องของการเรียนรู้เชิงเกษตร การพัฒนาแนวคิดทางการเกษตร การผสมผสานด้านการเกษตร และการใช้ชีวิตในแบบวิถีเกษตรที่สามารถนำมาใช้ได้จริงและเห็นผลจริง

ปิ่นฟ้าฟาร์ม มีความน่าสนใจในด้านเกษตรแบบผสมผสาน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนแนวใหม่ เป็นฟาร์มในรูปแบบของการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยวแนวใหม่บริหารจัดการโดยคนรุ่นใหม่ ที่มีแนวคิดในการนำเอาเกษตรแบบผสมผสานมาบวกกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควบคู่กับแนวคิดการบริหารจัดการเพื่อชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนแนวใหม่

ศูนย์การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงเกษตรแสงตะวัน ได้จัดสภาพแวดล้อมทางพื้นที่ที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวและเรียนรู้ด้วยการจัดแบ่งพื้นที่การเพาะปลูกให้เหมาะสมกับการเรียนรู้เชิงเกษตรในรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ดวงตะวันบ้านสวนมีความน่าสนใจในด้านของการเป็นแหล่งการเรียนรู้เชิงเกษตรตามธรรมชาติเป็นการเรียนรู้ที่ทั้งผู้ใหญ่และเด็กสามารถเริ่มต้นเรียนรู้และทดลองเพาะปลูกไปได้พร้อม ๆ กัน

ResQ ฟาร์ม เป็นฟาร์มเพาะปลูกแนวใหม่แบบใช้ไฟฟ้าแทนคน แบบค่าไฟศูนย์บาทด้านนวัตกรรมพลังงานไฟฟ้าแสงแดด บริหารจัดการแบบนอกรอบ จึงทำให้ฟาร์มนี้ถือเป็นฟาร์มเพื่อการท่องเที่ยวและเรียนรู้ทางการเกษตรที่มีคุณค่า และเป็นต้นแบบที่ดีของการนำแนวคิดเรื่องเกษตรพอเพียงมาปรับใช้ให้เห็นจริงทั้งทางด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีเลิศ

เฟรชวิลล์ ฟาร์มมีความน่าสนใจในด้านของการเรียนรู้วิถีการเพาะปลูกตั้งแต่จุดเริ่มต้น เพื่อเข้าใจการบริหารจัดการฟาร์มทั้งระบบ ถือเป็นอีกหนึ่งแนวคิดด้านการพัฒนาการเกษตรและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีความยั่งยืน โดยเฉพาะการนำเอาพื้นฐานทางวิศวกรรมมาบวกรวมกับการเกษตร ที่ทำให้กลายเป็นจุดเด่นของเฟรชฟาร์มวิลล์

อารังฟาร์มมีความน่าสนใจในด้านของเกษตรผสมผสานแบบอินทรีย์ใน Style ของคนรุ่นใหม่ ความแตกต่างของอารังฟาร์มกับฟาร์มอื่นคือการเริ่มต้นเรียนรู้เกษตรอินทรีย์จากความชอบ และนำความรู้ด้านวิชาการมาพลิกฟื้นผืนดิน ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ นำความผิดพลาดในการบริหารงานมาเรียนรู้และปรับใช้ได้อย่างดี

ฟาร์มเห็ดครูปยงค์ – อนันต์ มีความน่าสนใจในด้านของการนำความรู้ทางการเกษตรพื้นฐานผสมผสานการเพาะปลูกแนวใหม่เพื่อสร้างสายพันธุ์เพาะปลูกใหม่ทางการเกษตร เป็นฟาร์มเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ให้มากกว่าความรู้ด้านการเพาะปลูก แต่เป็นทั้งฟาร์มตัวอย่าง ห้องแล็บทดลองด้านการเพาะปลูกพื้นที่ที่สอนให้ผู้สนใจได้เรียนรู้ถึงการเพาะปลูกพื้นฐาน การทำเกษตรแนวใหม่ไปสู่การสร้างเห็ดสายพันธุ์ใหม่อย่างเห็ดโคนดำ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยฉบับนี้ทำให้ทราบถึงจุดเริ่มต้นการทำเกษตรพอเพียงของชุมชนในเขตเมืองและชนบท ทราบถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการจัดการเกษตรแบบพอเพียง ซึ่งในส่วนภาครัฐได้ทราบ

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ถึงแนวทางในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบเชิงเกษตร และควรมีการศึกษาถึงปัจจัยเพื่อการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น เพื่อสร้างเป็นโมเดลการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในภาพรวม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัย และพัฒนา ที่ได้ให้การสนับสนุนทุน งบประมาณในการทำวิจัยนี้ ให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง สำนักศึกษาและขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ. (2559, ธันวาคม 13). เศรษฐกิจพอเพียง : กับความมั่นคงทางอาหาร. สืบค้น 30 กรกฎาคม 2561, จาก http://www.rdpb-journal.in.th/2016/12/13/eco_1-58/
- คมชัดลึกออนไลน์. (2561, กรกฎาคม 2). เวทีเสวนาเชิงปฏิบัติการ TSDF –TRF SUSTAINABILITY FORUM 1/2018 พื้นที่ชนบทไทย โอกาสและความท้าทายของนักวิจัยรุ่นใหม่. สืบค้น 30 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.komchadluek.net/recommended/economic/231322>
- จินดารัตน์ โพธิ์นอก. วิถีชีวิตแบบเมือง. 2552 สำนักงานราชบัณฑิตยสภา สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2562 จาก <http://www.royin.go.th/?knowledges>
- จุฑามาศ มีชัย. การพัฒนาพื้นที่เกษตรปศุสัตว์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศึกษากรณี : พื้นที่เกษตร ตำบลตะพง อำเภอมือจ่ง จังหวัดระยอง. วารสารการเมือง การบริหารและกฎหมาย. ปีที่ 6 ฉบับที่ 3. 427. สืบค้น 31 กรกฎาคม 2561, จาก https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal/article/view/48724/40483
- ทัศนาศ พงดิการกิจ. (2558). บริบทชุมชนภายใต้สังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 9(1),8. [Journal.feu.ac.th/pdf/v9i1t2a4.pdf](http://www.journal.feu.ac.th/pdf/v9i1t2a4.pdf)
- ทพท.ป๋กธสงส่งเสริมการท่องเที่ยวชนบท (Rural Tourism) ทั่วประเทศ. (2562). [ออนไลน์]. ได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/Muttanapata/2019/11/01/entry-1> [สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2562].
- ปิยะพงษ์ บุชบงก์,ดร.. ปาฐกถาเรื่อง “เกษตรในเมือง ความสำคัญ ความท้าทาย สู่เป้าหมายเมืองยั่งยืน”. สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.thaicityfarm.com/2019/03/05>.
- พิมพ์ หิรัญกิตติ และคณะ. (2557). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย. วารสารสุทธิปริทัศน์. ปีที่ 28 ฉบับที่ 88 (ตุลาคม – ธันวาคม 2557). 362 สืบค้น 31 กรกฎาคม 2561, จาก <http://www.dpu.ac.th/dpurc/journal-read-33-276>
- มูลนิธิชัยพัฒนา. หลักเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้น 6 ตุลาคม 2562, จาก http://www.chaipat.or.th/site_content/item/1309-2010-06-03-09-50-07.html

การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วันที่ 23 พฤศจิกายน 2562

ยุทธศักดิ์ สุภสร,ดร.. (2562). **ทิศทางท่องเที่ยวไทยในปี 2562 Tourism Thailand : Keep calm and Look forward to 2019.** สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2562 จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-thailand-2562/>

รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร. ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อความยั่งยืน : โครงการหลวงปางดะ วารสาร Suranaree J. Soc. Sci. Vol. 9 No. 1; June 2015 (19-35) สืบค้น 18 ตุลาคม 2562 จาก <file:///C:/Users/HS/Downloads/34672-Article%20Text-78339-1-10-20150605.pdf>

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2562 จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/index.php>